

dikt om Jätten Finn. Det intressanta är att folkskollärarens namngivning av sönerna kom att få ett snabbt genomslag i socknen, vilket man numera kan avläsa på gravstenarna på kyrkogården.

Hagström ger många exempel på hur namn från främmande kontinenter i våra dagar får sitt genomslag i Sverige. Men den rumsliga dimensionen har sitt intresse också på nationell nivå. Ett av mina egna namn är Nils. Min farmor lär inte ha tyckt om det. Detta berodde säkert inte bara på hennes egen smak, ty ”Nilsarna är stolparna i Skåne”. Själv kom farmor från Småland! När min äldsta dotter gav sin dotter namnet Boel, för att undvika släktnamn, kunde jag upplysa henne om att det visst fanns i slakten och därtill var ett vanligt namn på skånska slätten. Ett annat typiskt skånskt namn som återkommit i våra dagar är Olu. Det vore intressant att veta om sådana regionala namngivningsprinciper fortfarande kan påvisas eller om de hör till en gångens tid. Har rentav släktforskningen, som blivit en nutida folkrörelse, bidragit till återupplivande av äldre namn?

Författaren visar hur angeläget det kan vara att ett namn stavas och även uttalas rätt. Namnet är förknippat med identiteten. Själv blir jag ofta irriterad när folk kallar mig Arvid, när jag heter Nils-Arvid. Jag blir så att säga halverad genom att bara kallas Arvid. Och varför Arvid och inte Nils? Jag tror knappast att det längre beror på regionala traditioner, utan att ett namn kan ha olika styrka. Arvid är rent fonetiskt starkare än Nils. Kanske är det därför en av mina sonsöner fick namnet Arvid, men bara som enkelnamn. Dubbelnamnen var typiska på 20-talet och detta återspeglar även en av Hagströms teser om namnen som generationsmarkörer.

Dubbelnamn har dock den fördelen att de underlättar identifikationen. Efternamnet blir knappast behövt. Hagström begränsar sin undersökning till förnamnen. Därmed är hon ett barn av sin tid. För egen del kan jag inte upphöra att irriteras när man bara presenterar sig med förnamn som Pelle eller Eva som det går tretton på dussinet. Det hade varit intressant om författaren även hade berört detta kulturskifte. Hur har det kommit sig att förnamnet så totalt slagit ut efternamnet? Är det en konsekvens av Du-reformen? Under min studenttid lade man alltid bort titlarna genom att nämna efternamn jämte årtalet för studentexamen. Det senare kanske för att markera att det var den äldste som hade rätten att föreslå titelbortläggningen.

Ett namn öppnar dörrar men kan också stänga dörrar. Vi påminns ofta om detta i artiklar om anställningsansökningar och ett viktigt kapitel i Hagströms bok

gäller namn och diskriminering.

Charlotte Hagströms bok väcker många tankar och kan ge stoff åt många som i likhet med henne själv besöker Internet-programmet Namnsnack. Boken är knappast i främsta rummet resultatinriktad (de hårddata som redovisas kommer från lättillgängliga statistiska källor) utan analyserande. Den visar hur många överväganden i skiftande riktning som föregår ett namnval eller en namnändring. Resonemangen vittnar i sin tur om hur komplicerad den sociala väven är. Etnologiprofessorn John Granlund brukade skilja mellan traditionsstyrda och samvetsstyrda människor. De flesta tillhör uppenbarligen den första gruppen – om man även räknar med tradition i horisontalt led – men den som tar till sig resonemangen i Hagströms bok blir uppenbarligen alltmera samvetsstyrd och väljer inte namn på sina barn bara av en slump. Den är välskriven och lättläst och värd att spridas i vida kretsar. Inte minst i samtalsgrupper bör den kunna fylla en viktig funktion.

Nils-Arvid Bringéus, Lund

Monika Janfelt: *Att leva i den bästa av världar. Föreningarna Nordens syn på Norden 1919–1933*. Carlsson Bokförlag, Stockholm 2005. 256 s. ISBN 91-7293-684-2.

När Jyllandspostens Muhammedkarikatyrer i början av år 2006 väckt vrede mot Danmark i stora delar av den muslimska världen ställdes i Sverige frågan: Var finns nordisterna? Folkpartiledaren Lars Leijonborg manade till stöd för Danmark, men fick egentligen inget gehör; idén om det nordiska inkluderar inte självklart ländernas politik. Men samtidigt aktualiserade dessa händelser frågor om hur vi förhåller oss till nordisk identitet, hur det nordiska kan förstås och vad ett nordiskt samarbete kan innebära.

Det är just sådana frågor som historikern Monika Janfelt diskuterar i boken *Att leva i den bästa av världar. Föreningarna Nordens syn på Norden 1919–1933*. Utifrån årsböcker, protokoll, tidningsmaterial m.m. presenteras här hur det nordiska konstruerades under föreningarnas första år. Två problemområden är centrala i framställningen. Det ena är förhållandet mellan centrum och periferi, det andra mellan nordism och nationalism.

Föreningarna Norden grundades efter första världskriget. I Sverige, Danmark och Norge bildades föreningar 1919, medan föreningarna på Island och i Fin-

land startade några år senare, 1921 resp. 1924. Efter andra världskriget har nya föreningar tillkommit på Åland, Färöarna, Grönland och i Slesvig-Holstein. Föreningarnas uppgift har varit att verka för samarbete och förståelse mellan människor i Norden.

Janfelt beskriver starten av föreningarna som ett manligt elitprojekt. Den folkliga förankring och karaktär som föreningarna Norden idag har fanns inte före andra världskriget. Under mellankrigstiden, den tid som Janfelt studerat, tillhörde medlemmarna i huvudsak samhällets ledande skikt med starka positioner inom handel, bankväsen och industri.

Vad skulle samarbetet bygga på? Det fanns i samtiden idéer om ett politiskt förbund mellan de nordiska länderna och inom de svenska och danska föreningarna uttrycktes en önskan om ett mer uttalat politiskt och ekonomiskt samarbete. I Norge, där den kamp som förts för att upplösa unionen med Sverige ännu låg nära i tiden, fanns emellertid inte något intresse för detta. Här ville de aktiva begränsa samarbetet till frågor som rörde kultur och folkkupplysning. Det blev också Norges syn på vad det nordiska föreningsarbetet skulle innebära som segrade. Janfelt argumenterar i likhet med andra forskare för att en stark nationalism var förutsättning för nordismen.

I det konkreta föreningsarbetet spelade dock Norge en mer marginell roll än Sverige och Danmark. Att just Sverige och Danmark blev tongivande och drivande i föreningarna menar Janfelt bl.a. berodde på att det inte fanns några aktuella politiska konflikter mellan dem under mellankrigstiden. Båda länderna var däremot indragna i konflikter med andra nordiska länder. Sverige stod mot Finland i Ålandsfrågan, Danmark tvistade med Norge om Östgrönland. Det fanns också spänningar mellan Sverige och Norge sedan unionsupplösningen.

Föreningarna var länge ganska små. I Sverige var medlemstalet 1929 drygt 1 800 och hur man skulle nå folket var en av de frågor som ständigt diskuterades. Olika strategier utvecklades. En var att rikta sig till branscher, till företag och yrkesfolk för att genom träffar och det personliga mötet främja förståelsen för det nordiska och bygga en nordisk identitet. Men samtidigt avspeglar också en del av de exempel som Janfelt ger just medlemmarnas sociala position. När den danska föreningen försökte nå ut till bönderna gick det via herrgårdarna.

Som i så många andra sammanhang, både då och idag, fanns en stark föreställning om att förändringar på samhällsnivå ska ske i och genom skolan och föreningarna

Norden satsade mycket på verksamheter för skolan. Man ordnade lärarmöten och skolelever från de olika länderna uppmuntrades att brevväxla och samlades till gemensamma träffar. Också skolböcker granskades utifrån ett nordiskt perspektiv. Journalister betraktades som en annan viktig grupp. Föreningarna samlade journalister, de bevakade nyhetsinslag, kontaktade telegrambyråer och krävde större uppmärksamhet för nordiska frågor. Att man inriktade sig på lärare och journalister visar på en medvetenhet om opinionsbildningens betydelse.

Föreningarna Norden arbetade med att skapa det som de uppfattade som en nordisk identitet. Träffarna där människor möttes var en del i detta arbete; årsböcker och andra publikationer en annan. Arbetet med årsböckerna och deras innehåll spelar också en viktig roll i boken.

Vad konstituerade då det nordiska? Hur konstruerades en nordisk identitet? Janfelt urskiljer några centrala idéer. Naturen var en av dessa; pluralismen en annan. Hon pekar också på att pluralismen var nödvändig för att nordisk natur, som ju uppvisade en stor variation, skulle kunna beskrivas som något särskilt. Språket och den gemensamma forntiden sågs också som viktiga för den nordiska identiteten. Upplevelsen av ett gemensamt ursprung kunde motivera att familj används som metafor för Norden och att befolkningarna i de olika länderna beskrevs som syskon. Den språkliga gemenskapen framhölls i föreningsarbetet och var ett viktigt argument för det nordiska samarbetet. Men Janfelt kan också visa att ett nordiskt språk i sig inte var tillräckligt för att inkluderas i det som i föreningsvärlden konstruerades som Norden.

Alla länder var inte heller lika mycket nordiska. Trots att Finland under århundraden tillhört Sverige hade Finland inte någon självklar plats i den nordiska gemenskapen.

Detta framgår bl.a. av att föreningarna Norden ansåg att det var nödvändigt att förklara varför Finland var ett nordiskt land. Sådana förklaringar behövdes inte för de andra länderna, inte ens för Island som låg långt bort och som föreningarna i de andra länderna av och till hade ganska sporadisk kontakt med. De isländska sagorna ville alla ha del i.

Finland spelar en viktig roll i den diskussion som Janfelt för kring centrum–periferi och är ett av de två länder som ägnas ett eget kapitel. Det andra landet är Danmark. Dessa två länder representerar båda utkantsområden i Norden och blir därför särskilt intressanta att studera utifrån frågor som rör Nordens mentala och geografiska gränser. Men det fanns även stora skillnader

mellan dem. Danmark var inte bara utkantsområde utan också centrumland genom att landet tillsammans med Sverige var initiativtagare till och drivande i föreningsarbetet. Finland däremot var hela tiden utkantsområde och beroende av Sverige, ibland beskrivet som tillhörande det nordiska och ibland som något främmande.

Föreningarna Nordens verksamhet kretsade framförallt kring kulturellt samarbete och utbyte. Detta innebar dock inte att politiken lämnades utanför. Utflykter i samband med träffar där det egna landets historia presenterades var ett sätt att också driva nationell politik. Vid t.ex. återkommande resor till Sönderjylland involverades deltagare från andra nordiska länder i Danmarks gränstvister med Tyskland. Också detta är ett exempel på hur synen på det nationella och det nordiska kunde stärka varandra.

Att leva i den bästa av världar är välskriven och intressant att läsa. Janfelt behandlar mellankrigstiden då föreningarna Norden grundades, men många av de frågor och problem som tas upp känns aktuella och angelägna. Det gäller dagens nordiska samarbete och vad som händer om länderna går väldigt skilda vägar politiskt sett liksom den diskussion som pågår om europeisk identitet och Europasamarbete. De politiska konflikterna inom Norden under mellankrigstiden är också en viktig påminnelse, även om föreningarna tycks ha uppmärksammat dem i förvånansvärt liten utsträckning.

Det är föreningarna Norden som är bokens utgångspunkt och det är föreningarnas föreställningar och aktiviteter som presenteras. Som läsare saknar man ibland lite vidare utblickar i den tidens samhällsdiskussion. Det hade också varit spännande med några fler reflektioner kring eller exempel på andra grupper som arbetade med att utveckla nordiska kontakter, även om detta ännu är ett ganska utforskat område. Janfelt betonar att det fanns samarbete inom olika områden och på olika nivåer och nämner särskilt folkhögskolorna. Det fanns dock också andra som var engagerade i nordiskt samarbete. Sedan slutet av 1800-talet, dvs. långt innan föreningarna Norden bildades, ordnades t.ex. nordiska skolmöten och år 1919 hölls ett nordiskt möte som gällde barnavård. Tidiga nordiska möten förekom också för att diskutera barnträdgårdsverksamhet. Fackföreningsrörelsen som ju av tradition haft en tydlig internationell prägel skulle också kunna vara intressant i detta sammanhang. Fanns det inom denna rörelse något mer specifikt nordiskt samarbete?

Janfelt låter gärna de olika aktörerna själva komma

till tals genom kortare och längre citat ur årsböcker, protokoll och andra källor. Citaten ger tidsfärg och det är en speciell känsla att läsa danska, norska och svenska på samma sida eller alldeles i anslutning till varandra! Tillsammans blir emellertid citaten lite för många, vilket också bidrar till att texten ibland känns både väl detaljerad och lite tunn.

Men det ska också sägas, att upplevelsen av att nästan obehindrat kunna läsa andra språk utan att ha studerat dem särskilt bidrar till en känsla av att leva i ett område som går utanför det egna landet.

Ingrid Söderlind, Stockholm

Bert Isacsson: *Mitt liv med finskan*. Gidlunds förlag, Hedemora 2006. 138 s. ISBN 91-7844-715-1.

Bert Isacsson, själv tvåspråkig från Tornedalen, berättar i boken om sitt liv med det finska språket, från Tornedalen till Stockholm. När han 1950 tillsammans med några kamrater ville studera finska i gymnasiet avvisades detta av rektorn. Först 1955 fick han möjlighet att studera finska och då vid universitetet i Helsingfors. I sin bok tar han upp minoritetsspråkets problematik i majoritetssamhället och dess betydelse i en bygds utveckling. Under sina studier i Helsingfors fick han också insikt om hur man i Finland tryggt sitt minoritetsspråk, dvs. svenskan. Isacsson gör en mycket intressant historisk återblick i den svenska politiken som påverkade finska språkets ställning i norra Sverige åren 1870–1950. Det ringa intresset för finskan kan ha bottnat i händelserna 1808–1809, då Sverige förlorade Finland till Ryssland. När man senare på 1800-talet började med en förryskningsprocess i Finland, ville man från svenskt håll poängtera rikets enhet med en homogen svensktalande befolkning. Senare, under första hälften av 1900-talet, bidrog dessutom olika händelser i Finland till en anti-finsk hållning i Sverige. Dels hade nationalismen vuxit sig allt starkare i det då självständiga Finland och man bildade där en kommitté som hade krav på att svenska Tornedalen skulle tillfalla Finland. Dels hade vissa äkt-finska kretsar på 1930-talet börjat tala om ett Storfinland som även skulle omfatta de finskspråkiga områdena i norra Sverige.

Men det fanns också krafter i Sverige som poängterade vikten av undervisning på finska i Sverige för dem som hade det som modersmål. På centralt håll hade en viss uppmjukning i attityderna märkts redan på 30-talet,